

Національний університет біоресурсів і природокористування України
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан гуманітарно-педагогічного факультету

І.М. Савицька
“ 4 ” червня 2022 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри
міжнародних відносин і суспільних наук
протокол № 9 від 3 травня 2022 р.
в.о. завідувача кафедри

В.В. Стрілець

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП
«Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

С.О. Білан

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РЕГІОНАЛІСТИКА ТА ЕТНОДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В РЕГІОНАХ СВІТУ

Спеціальність: 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
Освітня програма: «Міжнародні відносини»
Факультет: Гуманітарно-педагогічний

Розробник: Кропивко Олена Михайлівна, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук

Київ – 2022 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Регіоналістика та етнодемографічні процеси в регіонах світу

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Галузь знань	29 Міжнародні відносини	
Напрямок підготовки	291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії	
Спеціальність	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії	
Освітньо-кваліфікаційний рівень	_____ Бакалавр _____	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	___ 120 ___	
Кількість кредитів ECTS	___ 4 ___	
Кількість змістових модулів	___ 2 ___	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	_____ (назва) _____	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	___ 3 ___	___ 3 ___
Семестр	___ 6 ___	___ 2 ___
Лекційні заняття	___ 30 ___ год.	___ 2 ___.
Практичні, семінарські заняття	___ 30 ___ год.	_____.
Лабораторні заняття	_____ год.	_____ год.
Самостійна робота	___ 60 ___ год.	___ 118 ___.
Індивідуальні завдання	_____ год.	_____ год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –	_____ 2 _____ год. _____ 2 _____ год.	_____ год. _____ год.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: оволодіння аналітичними навичками шляхом систематизованого вивчення концептуально-методологічних основ дослідження регіону та соціально-політичних і економічних процесів, основних теорій організації просторово-територіальних систем, основ політичного районування України; формування системних знань про етнічну історію народів світу, процеси формування етносоціальних спільнот, сучасний стан демографічних процесів у світі.

Необхідність викладання такого курсу зумовлена зростанням ролі регіонів у ЄС та світі та необхідністю оптимізації регіональної політики в Україні. Дослідження особливостей та закономірностей територіального розподілу населення, зміни основних демографічних показників дає змогу аналізувати диференціацію в розвитку регіонів.

Вивчення дисципліни передбачає низку **завдань**:

- ознайомити студентів з місцем дисципліни «Регіоналістика. Етнодемографічні процеси в регіонах світу» в системі суспільно-гуманітарних дисциплін;
- сформувати у студентів знання про поняття регіону, регіоналізму, регіоналізації, децентралізації, федералізації, етнодемографії тощо;
- простежити еволюцію розвитку основних концепцій регіоналізму в світовій політичній думці та політичній думці України;
- враховувати вплив етнодемографічних процесів на розвиток регіонів сучасного світу,
- виробити навички користування категорійно-понятійним апаратом курсу, користуватися літературою та довідковим матеріалом з даної проблематики;
- ознайомити студентів з основними підходами до районування України; формувати критичне мислення, вміння характеризувати регіони України за різними індикаторами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- предмет, методи, функції регіоналістики, її понятійно-категоріальний апарат;
- основні теоретичні підходи до аналізу регіоналізму, концепції соціополітичного розмежування, особливості політичного районування України;
- ключові характеристики регіонів України та світу;
- етапи становлення науки етнодемографії, її предмет та завдання,
- сучасні наукові підходи до висвітлення ключових проблем етнодемографічних досліджень;
- етнічні процеси та їх види, загальні показники етнічного відтворення, соціальні та політичні чинники міграційних процесів;
- методику проведення етнодемографічних досліджень;
- розрізняти етнодемографічні джерела та матеріали.

а також **вміти**:

- грамотно користуватися категоріями регіоналістики щодо характеристики регіонів України, визначати їх ключові проблеми розвитку;
- оцінювати особливості та формувати власну позицію щодо перспектив та особливостей соціально-економічних і політичних процесів в регіонах світу і в сучасній Україні;
- аналізувати підходи та концепції етнодемографії, обґрунтовувати свою світоглядну позицію щодо процесів розвитку сучасного світового суспільства;
- визначати різновиди етнічних процесів, етнічні аспекти народжуваності та смертності;
- на основі застосування методів опрацьовувати етнодемографічні джерела та матеріали;
- визначати проблематику етнодемографічних досліджень.

Набуття компетентностей:

- загальні компетентності (ЗК):

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК9. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел інформації.

- фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організацій міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема, політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держави.

СК7. Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України.

СК.8 Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені.

СК 9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних задач і проблем.

СК12. Здатність до здійснення комунікацій та інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами).

СК13. Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.

3. Програма навчальної дисципліни для повного терміну денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	Лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. РЕГІОНАЛІСТИКА В СИСТЕМІ ІСТОРИЧНИХ, РЕГІОНАЛЬНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН												
Тема 1. <i>Регіоналістика як наука і навчальна дисципліна. Мета, завдання, основний категоріальний апарат</i>		2				4	6	2				5
Тема 2. <i>Регіон як суспільно-політична система й об'єкт господарювання та управління</i>		2	2			4	8					5
Тема 3. <i>Еволюція наукових досліджень з вивчення продуктивних сил і регіональної економіки</i>		2	2			4	8					5
Тема 4. <i>Закономірності, принципи і фактори регіонального розвитку</i>		2	2			4	8					10
Разом за змістовим модулем 1		8	6			16	30	2				25
Змістовий модуль 2 РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ												
Тема 1. <i>Теоретичні основи регіональної політики</i>		2	2			4	8					5
Тема 2. <i>Регіональна політика в розвинутих країнах світу</i>		2	1			4	7					10
Тема 3. <i>Регіональна політика в постсоціалістичних країнах та країнах, що розвиваються</i>		2	1			4	7					10
Тема 4. <i>Регіональна політика в Україні і проблеми розвитку її регіонів</i>		2	4			2	8					10
Разом за змістовим		8	8			14	30					35

модулем 2												
Змістовий модуль 3. СТАНОВЛЕННЯ ЕТНОДЕМОГРАФІЇ ЯК НАУКИ												
Тема 1. <i>Вступ. Етнодемографія як наука.</i>		3	3			4	10					5
Тема 2. <i>Історія становлення і розвитку етнодемографічних знань в Україні в XVIII – XX ст.</i>		4	4			4	12					10
Тема 3. <i>Категорії, методи і джерела етнодемографії. Категорії та понятійний апарат етнодемографічної науки.</i>		2	2			4	8					10
Разом за змістовим модулем 3	30	9	9			12	30					25
Змістовий модуль 4. СВІТОВІ ЕТНОДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ												
Тема 4. <i>Процес етнічного відтворення. Загальні показники етнічного відтворення.</i>		2	2			12	16					15
Тема 5. <i>Сучасні держави в умовах глобалізації. Поняття про глобальні проблеми сучасного світу.</i>		4	4			6	14					18
Разом за змістовим модулем 4	30	6	6			18	30	2				33
Усього годин	120	31	29			60		2				118

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Методологічна та понятійна база проблематики сучасної регіоналістики	2
2.	Теорії розміщення регіонального виробництва і регіонального розвитку.	2
3.	Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил і регіонального розвитку.	2
4.	Регіональний розвиток: цілі, критерії і методи управління	2
5.	Особливості регіональної політики в країнах світу	2
6.	Регіональна політика в Україні та сучасні проблеми	4

	розвитку українських регіонів	
7.	Етнодемографія як наука та навчальна дисципліна	3
8.	Історія становлення і розвитку етнодемографічних знань в Україні	4
9.	Категорії, методи і джерела етнодемографії	2
10.	Процес етнічного відтворення	2
11.	Етнодемографічні проблеми регіонів світу .Сучасні держави в умовах глобалізації.	4

5. Самостійна робота під керівництвом НПП

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Теорії розміщення виробництва і регіонального розвитку	4
2.	Закономірності, принципи і фактори регіонального розвитку	4
3.	Теорії стадійно-еволюційного підходу в регіоналістиці	4
4.	Методи регіонального аналізу і діагностики	4
5.	Цілі, критерії і методи управління регіональним розвитком	4
6.	Моделювання регіональним розвитком	4
7.	Регіональна політика в країнах світу	4
8.	Регіональна політика в Україні	2
9.	Предмет і об'єкт етнодемографічного дослідження	4
10.	Демографічні дослідження в Україні у XVII – на початку XX ст.	4
11.	Етнічні процеси та їх види. Методи в етнічній демографії	4
12.	Загальні показники етнічного відтворення	12
13.	Основні тенденції процесу трансформації української держави в умовах глобалізації	6
	Разом	60

6. Індивідуальні завдання

1. Скласти короткий термінологічний словник основних понять і термінів курсу. В кожному словнику має бути включено не менше 40 термінів і понять із поясненнями, а також із вказуванням джерел, звідки пояснення взяті.
2. Підготувати коротку характеристику одного з регіонів України та проблем його розвитку (за вибором студента) :

- a) Історичні та національно-культурні особливості формування регіонів України (на прикладі свого регіону).
 - b) Соціально-економічні, демографічні та культурно-релігійні параметри регіонів України (на прикладі свого регіону).
3. Написати і захистити реферат про особливості регіональної політики окремих країн світу обсягом 10–15 сторінок або виконати творчу роботу з підготовкою наукової статті до друку.

7. Контрольні питання для визначення рівня засвоєння знань студентами

Розгорнуті відповіді

1. Коротко охарактеризуйте принципи політики згуртованості (згуртування)
2. Охарактеризуйте типи проблемних регіонів
3. Коротко охарактеризуйте теорії регіонального розвитку
4. Теорія полюсів і центрів зросту - загальна характеристика
5. Транскордонне співробітництво: сутність і завдання
6. Єврорегіони України, їх значення для економіки України
7. Стратегія регіонального розвитку та її особливості в Україні
8. Регіональна політика в Європейському Союзі: етапи розвитку
9. На чому базується американська модель федерального устрою?
10. Охарактеризуйте принципи нової регіональної політики
11. Охарактеризуйте основні напрями регіоналістики
12. Дайте визначення поняттям "регіоналізм" та «трансрегіоналізм»
13. Регіональна політика в США.
14. Регіональна політика в Німеччині.
15. 3. Регіональна політика у Франції.
16. Регіональна політика у Великобританії.
17. Регіональна політика в Японії.
18. Регіональна політика в країнах Бенілюксу.
19. Регіональна політика в Іспанії.
20. Регіональна політика в Італії.
21. Регіональна політика в країнах Скандинавії.
22. Регіональна політика в Росії.
23. Регіональна політика в пострадянських країнах.
24. Регіональна політика в країнах Центральної Європи.
25. Регіональна політика в Польщі.
26. Регіональна політика в країнах, що розвиваються.
27. Регіональна політика в Китаї.
28. Регіональна політика в Індії.

Зразки тестових завдань

1. Регіоналістика — це: а) науковий напрям, що вивчає регіональні угруповання, країни та їх регіони як суб'єктів міжнародних відносин; б)

сукупність дисциплін і напрямів, методологічних підходів і методичних прийомів, спрямованих на дослідження регіонів; в) міждисциплінарний науковий напрям, що вивчає об'єктивні процеси регіоналізації міжнародних відносин під впливом факторів глобалізації; г) наукова дисципліна, що вивчає закономірності створення регіонів у процесі науково-дослідної діяльності в галузі соціально-економічної географії.

2.

3. Регіональна економіка – це ...

а) наука та навчальна дисципліна, що вивчає закони і закономірності функціонування й розвитку економіки країни у взаємодії з іншими країнами, а також на підставі пізнаних закономірностей обґрунтовує пріоритети державної економічної політики;

б) галузь економічної науки, об'єктом вивчення якої є господарство окремих територій країни, тобто її регіонів;

в) наука, яка вивчає взаємодію окремих економічних суб'єктів та досліджує механізм функціонування конкретних ринків;

г) немає вірної відповіді.

4. . Регіонознавство – це...

а) наука, яка вивчає розміщення виробництва, територіальну організацію господарства і формування регіональних соціально-економічних систем;

б) наука та навчальна дисципліна, що вивчає закони і закономірності функціонування й розвитку економіки країни у взаємодії з іншими країнами, а також на підставі пізнаних закономірностей обґрунтовує пріоритети державної економічної політики;

в) навчальна дисципліна, мета якої полягає у формуванні в студентів сучасного економічного мислення про торгівлю, глибокого комплексного розуміння місця і ролі торгівлі у відтворювальних процесах господарсько-фінансової діяльності; г) немає вірної відповіді.

5. . Що є предметом вивчення дисципліни «регіоналістика»?

а) продуктивні сили регіонів;

б) регіональні аспекти економічних зв'язків і відносин;

в) просторовий розвиток господарства, закономірності, принципи та фактори його формування;

г) специфіка регіонального розвитку у територіальному й управлінському вимірі.

6. Що є об'єктом вивчення дисципліни «регіоналістика»?

а) виробнича структура господарства регіону;

б) соціальна структура господарства регіону;

в) умови життя населення регіону;

г) явища регіоналізму й регіоналізації.

7. . Згідно Географічного енциклопедичного словника територія – це ...

а) адміністративно-територіальна одиниця в деяких зарубіжних країнах, що виокремлюється поряд з основною адміністративною одиницею за ознаками меншого освоєння;

б) частина поверхні землі з властивими їй природними, а також створеними в результаті людської діяльності властивостями і ресурсами;

в) частина поверхні земної кулі, що знаходиться під суверенітетом певної держави і включає сушу (материкову частину держави, острови й анклави), внутрішні й територіальні води, корисні копалини та повітряний простір;

г) всі відповіді вірні.

8. Регіон — це: а) територія, яка за сукупністю своїх елементів відрізняється від інших територій і має єдність, взаємопов'язаність складових, а також цілісність як об'єктивну умову і закономірний результат розвитку цієї території; б) ті зони, які охоплюють у своїх рамках істотну однорідність домінуючих фізичних умов і, відповідно, укладів проживання населення; в) природні зони географічного простору, які відрізняються сукупністю специфічних поєднань культурних, релігійних, етнічних та мовних факторів; г) географічний термін для опису такого типу навколишнього середовища, в якому географічні елементи поєднані один з одним певними постійними відносинами.

9. Відповідно до зовнішньополітичного підходу, регіон – це ...

а) субнаціональна одиниця, права якої визначені конституцією;

б) група країн, які по багатьом параметрам більш взаємозв'язані між собою, ніж з іншими країнами;

в) комплекс, що складається із землі, повітря, флори і фауни та людського населення;

г) територія, яка має чітко виражену спеціалізацію виробництва і певну господарську цілісність.

10. Доктрина, образ мислення і дій, що виходять з пріоритетності регіональних інтересів над державними.

а) регіон;

б) регіоналізм;

в) регіоналізація;

г) субсидіарність.

10. Реалізація ідей регіоналізму, надання територіям особливого статусу, більшої самостійності – це ...

а) регіон;

б) регіоналізм;

в) регіоналізація;

г) субсидіарність.

11. До напрямів регіоналістики належать: а) історичний; б) економічний та екологічний; в) Культурологічний, соціальний; г) таксонування; є) картографічний.

12. . Біогеодетерміністський метод базується на:
а) дослідженні національного простору як етносоціоприродного утворення;
б) можливості обирати із всієї багатоманітності суспільних зв'язків і історичних уявлень ті, які уявляються істотними саме з погляду даної території;
в) створенні формально тотожних об'єкту дослідження пізнавальних образів;
г) аналізі стійких тенденцій розвитку у тривалому часовому вимірі і можливості перенесення їх в інші умови.

13. . Процес взаємодоповнюваності та взаємопроникнення глобальних і локальних тенденцій.

- а) глобалізація;
- б) глокалізація;
- в) інтеграція;
- г) регіоналізація

14. . Основними завданнями регіональних досліджень є такі:

- а) визначення принципів і закономірностей розміщення продуктивних сил і окремих галузей регіонів;
- б) районування території за визначеними ознаками та обґрунтування міжрайонних і районних комунікацій усіх видів;
- в) розроблення прогнозів соціально-економічного розвитку регіонів;
- г) всі відповіді вірні

15. . Субрегіоном є:

- а) Азія, Африка, Америка, Європа, Австралія з Океанією.
- б) Центральна, Північна, Південна Африка;; Північна Африка, Африка на південь від Сахари;
- в) Північна, Центральна, Східна, Південна, Західна Європа.
- г) Північно-Східна, Південно-Східна, Південна, Західна, Центральна Азія

16. В Україні субрегіоном є:

- а) групи сусідніх областей
- б) області; в) райони; г) частина області чи АР Крим.

17. . Макрорівень регіональних політичних процесів:

- а) рівень відносин між регіоном та сусідніми територіальними підрозділами в межах однієї держави або суб'єкта Федерації;
- б) транскордонне співробітництво регіонів з загальними культурно-історичними, етнічними і т. д. характеристиками;
- в) -рівень прикордонних регіонів;
- г) немає правильних відповідей

18. . Транскордонний регіон виникає:

- а) в результаті співробітництва адміністративно-територіальних і муніципальних утворень;

- б) на основі спільних політичних інтересів;
- в) у процесі економічної інтеграції держав;
- г) відсутня правильна відповідь.

19. . Який вчений вперше розробив класифікацію галузей виробництва за тенденціями їх розвитку?

- а) Ф. Перру;
- б) Т. Хагерstrand;
- в) А. Вебер;
- г) В. Крісталлер.

20. «Точка штандорту» є ключовим поняттям теорії розміщення виробництва ...

- а) А. Льоша;
- б) Й. Тюнена;
- в) А. Вебера;
- г) В. Крісталлера.

21. На якій теорії ґрунтується сучасна концепція стимулювання розвитку економічно відсталих регіонів?

- а) «центральних місць»;
- б) «центр – периферія»;
- в) «полюсів зростання»;
- г) «дифузії нововведень».

22. В чій теорії розміщення виробництва приділялася увага «агломераційній економії»?

- а) Д. Рікардо;
- б) Й. Тюнена;
- в) А. Вебера;
- г) вірні відповіді б і в.

23. Теорія «Центр – периферія» була розроблена ...

- а) Д. Рікардо;
- б) Ф. Перру;
- в) Дж. М. Фрідманом; г) Дж. М. Кейнсом.

24. . Теорія «Полюсів зростання» була розроблена ...

- а) Д. Рікардо;
- б) Ф. Перру;
- в) Дж. М. Фрідманом;
- г) Дж. М. Кейнсом.

35. Який вчений визначив оптимальні розміри ринкових зон мережею, яка складається з правильних шестикутників?

- а) А. Льош;
- б) Й. Тюнен;
- в) А. Вебер;
- г) В. Крісталлер.

25. . Початок розробки теорії розміщення виробництва був покладений ...

- а) Д. Рікардо;
- б) Й. Тюненом;
- в) А. Вебером;
- г) вірні відповіді б і в.

26. . Становлення та розвиток теорій розміщення продуктивних сил і регіональної економіки в Україні відбувалися під керівництвом...

- а) А. Льоша;
- б) В. Вернадського;
- в) М. Туган-Барановського;
- г) О. Русова.

27. . Теорії регіонального зростання поділяють на такі групи:

- а) класичні теорії;
- б) неокласичні теорії;
- в) теорії кумулятивного зростання;
- г) всі відповіді вірні.

28. . До теорій кумулятивного зростання регіонів відносяться:

- а) теорія Р. Мюрдаля;
- б) теорія Х. Зіберта;
- в) теорія А. Маршала;
- г) теорія Дж. Бортса.

29. . Якими дослідниками робилися спроби розроблення «нової теорії регіонального росту»?

- а) Е. Боде;
- б) Я. Тінберген;
- в) К. Кріген-Боден;
- г) Х. Рідчардсон.

30. . Критеріями виділення регіонів у структурі територіальної системи держави можуть бути:

- а) економічне районування на основі територіального поділу праці;
- б) адміністративно-територіальний устрій; в) реалізація державних цільових програм регіонального розвитку;
- г) всі відповіді вірні.

31. . Регіон як квазікорпорація включає:

- а) господарство регіонів держави;
- б) економічну діяльність регіонів;
- в) суб'єкти власності регіонів;
- г) всі відповіді вірні.

8. Методи навчання

У навчальному процесі використовувалися різноманітні форми та методи роботи: читання лекцій, проведення семінарських занять, письмовий контроль у формі тестування та розгорнутих відповідей, організація самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, керівництво та контроль за виконанням творчих індивідуальних завдань, заохочення студентів до дискусій із проблемних питань, що виносяться на розгляд в плані практичних занять.

9. Форми контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного (проміжного), підсумкового (семестрового) контролю.

Поточний контроль

Поточний контроль проводиться викладачами у ході аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами, управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, - так і студентами – для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є підсумковий контроль за змістовими модулями.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання.
- Усна наукова доповідь.
- Доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ.
- Участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- Аналіз джерельної і монографічної літератури.
- Письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо).
- Реферат, есе (письмові роботи, оформлені відповідно до вимог).

Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для визначення підсумкової оцінки з дисципліни при рубіжному модульному контролі.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за модульні роботи є підставою допуску до підсумкової форми контролю – іспиту.

Модульний контроль (МК) проводиться відповідно до графіка навчального процесу. Оцінка модульного контролю виставляється з урахуванням результатів

проведеного контрольного заходу даного МК. Контрольні заходи модульного контролю проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи модульного контролю проводяться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. В окремих випадках можна застосовувати й інші форми модульного контролю: письмові завдання, усні колоквиуми та ін. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачам і затверджується кафедрою.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити індивідуальні завдання, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

У разі відсутності студента на контрольному заході модульного йому надається право на повторне складання в індивідуальному порядку.

Підсумковий (семестровий) контроль. Позитивна оцінка поточної успішності (сумарного результату поточної і модульної оцінки за семестр) за умови відсутності пропущених або невідпрацьованих семінарських занять є підставою допуску до підсумкової форми контролю.

З дисципліни передбачена така форма звітності, як іспит, що проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни згідно з «Положенням про екзамени та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України».

У НУБіП України використовується рейтингова форма контролю після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практичних занять (модуля) з певної дисципліни. Її результати враховуються під час виставлення підсумкової оцінки. Рейтингове оцінювання знань студентів не скасовує традиційну систему оцінювання, а існує поряд із нею. Воно робить систему оцінювання більш гнучкою, об'єктивною і сприяє систематичній та активній самостійній роботі студентів протягом усього періоду навчання, забезпечує здорову конкуренцію між студентами у навчанні, сприяє виявленню і розвитку творчих здібностей студентів.

Форма проведення семестрового контролю є комбінованою (частково усна - при проведенні співбесіди, частково письмова - при відповідях на теоретичні питання та тестуванні тощо), зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Іспит є обов'язковою підсумковою формою контролю, яка дає змогу оцінити системне, а не фрагментарне засвоєння навчального матеріалу і не може бути зведена до рівня поточних форм контролю. Оцінка за екзамен «автоматично» не виставляється.

Оцінка «відмінно» виставляється студенту, який систематично працював

протягом семестру, показав під час іспиту різнобічні і глибокі знання програмного матеріалу, вміє вільно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, усвідомив взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, виявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка «добре» виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного оновлення і поповнення у ході подальшого навчання.

Оцінка «задовільно» виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання, справляється з виконання завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті і при виконанні іспитових завдань, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом викладача.

Оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги викладача використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання студента відбувається згідно положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.02.2019 р. протокол № 7 з табл. 1.

Таблиця 1. Співвідношення між національними оцінками і рейтингом здобувача вищої освіти

Оцінка національна	Рейтинг здобувача вищої освіти, бали
відмінно	90-100
добре	74-89
задовільно	60-73
незадовільно	0-59

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **R_{дис}** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **R_{нр}** (до 70 балів): **R_{дис} = R_{нр} + R_{ат}**

11. Рекомендована література

Базова

1. Блій Г. Географія. Світи. Регіони. Континенти / Г. де Блій, П. Муллер, О. Шаблій. – К. : Либідь, 2004. – 740 с.
2. Бондаренко В.Д. Етнодемографія: Навчальний посібник. Донецьк, 2008.
3. Верменич Я. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні. / Ярослава Верменич – К. : Інститут історії НАН України. – 2003. – 516 с.
4. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. Чернівці, 2003.
5. Етнографія України: навчальний посібник для студентів ВНЗ / За ред. С.А. Макарука. Львів, 2004.
6. Крисаленко В.С. Динаміка населення: Популяційні, етнічні та глобальні виміри: Монографія. К., 2005.
7. Курило І.О. Соціально-економічна структура населення: еволюція, сучасність, трансформації. К., 2006.
8. Нова державна регіональна політика в Україні. – К. : Крамар, 2009. – 232 с.
9. Основи етнодержавознавства : підруч. / за ред. Ю. І. Римаренка. – К. : Либідь, 1997. – 656 с.
10. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні. – К. : Крамар, 2007. – 349 с.
11. Регіональна політика Європейського Союзу: підручник / За ред. В.Чужикова. — К.: КНЕУ, 2016. — 495 с.
12. Сонько С.П., Кулішов В.В., Мустафін В.І. Ринок і регіоналістика. – К. : Ніка Центр, Ельга, 2002. – 408 с.
13. Тиводар М. Етнологія : навч. посіб. / М. Тиводар. – Львів : Світ, 2004. – 645 с.
14. Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С., Яворська В.В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Навч. посіб. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, В. В. Яворська. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 372 с.

Допоміжна

1. Buttmer, Anne; Mels, Tom (2006). By northern lights: on the making of geography in Sweden. Foreword by Torsten Hägerstrand. Aldershot, England; Burlington, VT: Ashgate. OCLC 63187516.
2. Адамович С. Проблеми автономії Закарпаття та політичне русинство у незалежній Україні // Людина і політика. – 2004. - №4. – с. 13
3. Алаєв Э.Б. Соціально-економічна географія. Понятійно-термінологічний словник. М. Думка, 2003. – 349 с.

4. Алексєєнко І.В. Національні держави в умовах глобалізації світу (політичні і правові аспекти). - К., 2006.
5. Барвінець В. Співробітництво етнічних груп у контексті «багатокультурного розвитку» на етапі виходу з кризових ситуацій // Етнодемографічної проблеми сучасного світу. Збірник наукових статей. - Чернівці, 2009. Вип. 19-20.
6. Безверхнюк Т. М. Державне управління на регіональному рівні та державне регулювання регіонального розвитку: змістовне наповнення й ресурсне забезпечення // Теорія та практика державного управління. – Вип. 3 (15). – Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2006 - С. 146-153
7. Безверхнюк Т. М. Сучасні парадигми регіонального управління: плюралізм методологічних підходів // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць – Вип. 1 (29). – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2007. – С. 51-58.
8. Беліцер Н. Етнічний та релігійний чинники пострадянських конфліктів: інформаційна складова і вплив на ситуацію в АР Крим / Н. В. Беліцер // Матеріали Всеукраїнської конференції «Міжнаціональні взаємини в Україні: питання інформаційного простору», м. Київ, 14 лютого 2006 р./ Упоряд. С. Бугаєв. – К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2006. – 72 с.
9. Верменич Я.В. Історична регіоналістика в Україні // Український історичний журнал. – 2001. – № 6. – С. 6.
10. Волинь на зламі століть: історія краю (1989–2000 рр.) – Луцьк: Ред.-вид. відд. "Вежа" Волин.держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 288 с.
11. Гласар В. Деякі соціально-психологічні чинники ескалації етнодемографічних конфліктів // Історико-політичні проблеми сучасного світу. Збірник наукових статей. Чернівці, 2009. Вип. 19-20.
12. Гордієнко М. Етнодемографічні процеси: суть і проблеми в сучасному світі // Персонал. 2006. № 4.
13. Грицяк І. А. Управління в Європейському Союзі: теоретичні засади: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 236 с.
14. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії / В.С. Стешенко, В.П. Піскунов, І.О. Курило, Л.В. Чуйко та ін. – К., 2001.
15. Демографічний розвиток Європи на сучасному етапі // Красзнавство. Географія. Туризм. 2004. № 40.
16. Денисов Д.В, Методи регіонального аналізу. Введення ЄІАС у науку про регіонах. М.:, 2005– 349 с.
17. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. – Львів, 2000 . – С. 278-295.
18. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність. - К., 2001.

19. Етносоціологія: терміни та поняття. Навчальний посібник. - К., 2003.
20. Жук П. та ін. Етнополітична карта світу ХХІ століття. Методичний і предметний коментарі / П. Жук, Н. Мазур, Р. Соломонюк, Р. Турчак. – Тернопіль : Мандрівець, 2000. – 240 с.
21. Заблоцький Б. Розміщення продуктивних сил України : Національна макроекономіка: Посібник/ Богдан Федорович Заблоцький,; Б.Ф. Заблоцький,. - К.: Академвидав, 2002. -367 с.
22. Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант україно–угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Редколег.: Ю. Останець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко; Відп. за вип. М. Токар]. – Ужгород: Поліграф центр «Ліра», 2010. – 720 с.
23. Ішин А.В. До питання щодо проявів етнополітичних суперечностей в Криму на сучасному етапі/ А.В Ішин, І.Г. Беднарський, О.Б.Швець; За ред. О.Г. Шевчука. - Сімф.: СФ НІСД, 2005. - 60 с.
24. Картунов О.В. Етноси, нації та етнонаціональна політика / Політологія: підручник / За ред. Ю.І. Кулагіна, В.І. Полуріза.- К., 2002.
25. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 року. - К., 2006.
26. Копиленко О.Л. Автономна Республіка Крим: проблеми правового статусу: Монографія. - К.: Таксон, 2002. - 342 с.
27. Кривицька О. Конфліктний вимір етнонаціонального розвитку України// Політичний менеджмент. - 2005. - № 3 (12). - С.42-62
28. Крим в етнополітичному вимірі. - К.: Світогляд, 2005 – 234 с.
29. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан: Монографія / Авт. кол.: Е.М. Ліванов, Н.С. Власенко, О.С. Власюк, та ін. - К., 2002.
30. Мала енциклопедія етнодержавознавства / За ред. Ю.І. Римаренка. - К., 1996.
31. Малець О. О. Етнополітичні та етнокультурні процеси на Закарпатті 40–80–х рр.. 20 ст. – Ужгород, Інформаційно–видавничий центр ЗППО, 2004. – 188с.
32. Малий етнополітологічний словник / О.В. Антонюк, В.І. Волобуєв, М.Ф. Головатий та ін. - К., 2005.
33. Мальтус Т.Р. Дослідження закону народонаселення, або погляд на те...- К., 1998.
34. Минуле і сучасне Волині й Полісся: край на межі тисячоліть. Матеріали Х наукової історико-краєзнавчої конференції, яка відбулася у Старому

Чорторийську, Маневичах, Четвертні та Нововолинську в 2000 - 2002 рр. -Луцьк: Надстир'я, 2002.-292 с

35. Міграційні процеси в сучасному світі. Світовий, регіональний і національний виміри / За ред. Ю. Римаренка.- К., 1998.

36. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст / Л. П. Нагорна. – К.: ІПіЕНД ім.. І. Ф. Кураса НАН України 2008. – 405с.

37. Населення України. Народжуваність в Україні в контексті суспільно-трансформаційних процесів. - К., 2008.

38. Населення України. Трудова еміграція в Україні. - К., 2010.

39. Павленко І. Донецька область: особливості регіональної свідомості // Нова влада. Т.2(9), 2003. - С. 35-41.

40. Підгрушний Г. П. Значення полюсів соціально-економічного розвитку удосконаленнітериторіальної організації суспільства / Г.П.Підгрушний //Український географічний журнал. – 2013. – №4. – С. 40-47.

41. Попович Б. Етномовне соціальне розмежування як фактор формування партій національних меншин в Україні // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, соціологія, філософія., 2010, № 15 , с. 94–99, с. 96

42. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка : Навчальний посібник/ Мар'ян Долішній, Юрій Стадницький, Анатолій Загородній, Олег Товкан,; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка". -Львів: Інтелект-Захід, 2003. - 255 с.

43. Романюк А. Від соборності до незалежності: стан та динаміка інтеграції українського суспільства у контексті європейських процесів / А.С.Романюк, Ю.М.Сокирка. – Львів: ЦПД, 2009. – 140 с.

44. Романюк А. Сутність та основні підходи щодо визначення соціально-політичних поділів / А. Романюк // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2005. – №1. – С. 41–48.

45. Романюк А.С., Скочиляс Л.С. та ін. Електоральна карта Львівщини у міжрегіональному зрізі. – Львів: ЦПД, 2010. – 168 с.

46. Романюк А.С., Скочиляс Л.С. та ін. Електоральна карта Львівщини у міжрегіональному зрізі. – Львів: ЦПД, 2010. – 168 с.

47. Ротар Н. Еволюція геоструктури електоральної участі громадян України. Політологічні та соціологічні студії. Збірник наукових праць. –Чернівці: Букрек, 2010.–576с., с. 102

48. Склярська О. Міждержавні взаємини України з Угорщиною та Румунією як чинник політико–географічних процесів в прикордонних районах //Вісник Львівського національного університету. Серія міжн. відн, 2008. – Вип. 25, с.105–110

49. Сліпещька Ю. Електоральна карта сучасної України: електоральні розмежування як основа формування соціополітичного поділу на територіальній основі в Україні / Ю. Сліпещька // Освіта регіону. – 2010. – № 3. – С. 84–92.

50. Сокирка Ю. Теоретико-методологічні основи аналізу соціополітичного поділу: поняття і види / Ю.Сокирка // Освіта регіону. – 2009. – №3. – С. 20–24.

51. Стегній О. Чурилов М. Регіоналізм як об'єкт соціологічного дослідження. – К., 1998. – С. 63.

52. Студенніков І., Ткаченко В. Єврорегіон “Нижній Дунай” як чинник стабільності, добросусідства і розвитку // На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів: Проект Київського центру Ін-ту Схід–Захід / за ред. С.Максименка та І.Студеннікова. – Київ: Логос, 2000. – С. 101–102

53. Юрківський В.М. Регіональна економіка і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. - Київ: Либідь, 2000. - 414 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <https://www.un.org/> - сайт ООН
2. www.europa.eu.com – сайт Європейського Союзу (ЄС)
3. www.isi.gov.uk – матеріали ЄС і Ради Європи (РЄ)
4. www.unesco.org – сайт ЮНЕСКО
5. <https://www.minregion.gov.ua> – сайт Міністерства розвитку громад та територій України
6. Біличенко С. На що схожа електоральна карта України? [Електронний ресурс] – Українська правда 24.02.2010. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/02/24/4805944>
7. Бондаренко Г.В. "Волинь і Волинське Полісся в історичній політичній географії" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://istvolyn.info/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=1
8. Васильченко С. "Електоральний портрет України. Аналіз активності громадян на виборах 1994 - 2004 рр. в Україні в регіональному розрізі"[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://vasylchenko.ucoz.ru/_ld/0/1_akt.pdf
9. Вітовський В. Галичина як проблема [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?galichina_yak_problema&objectId=1092330
10. Демографический сайт Австралийского национального университета в Канберре <http://coombs.anu.edu.au/ResFacilities/Demographypage.html>
11. Демографічний енциклопедичний словник <http://sbiblio.com/biblio/archive/demografija>
12. Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>

13. Світова статистика [http://iformatsiya.ru/tab1/459- statisticheskie-dannye-stran-mira/](http://iformatsiya.ru/tab1/459-statisticheskie-dannye-stran-mira/)
14. Фонд Дитячого фонду ООН <http://www.unicef.org>